

RAD I EKONOMIJA

ŠTO JE RAD?

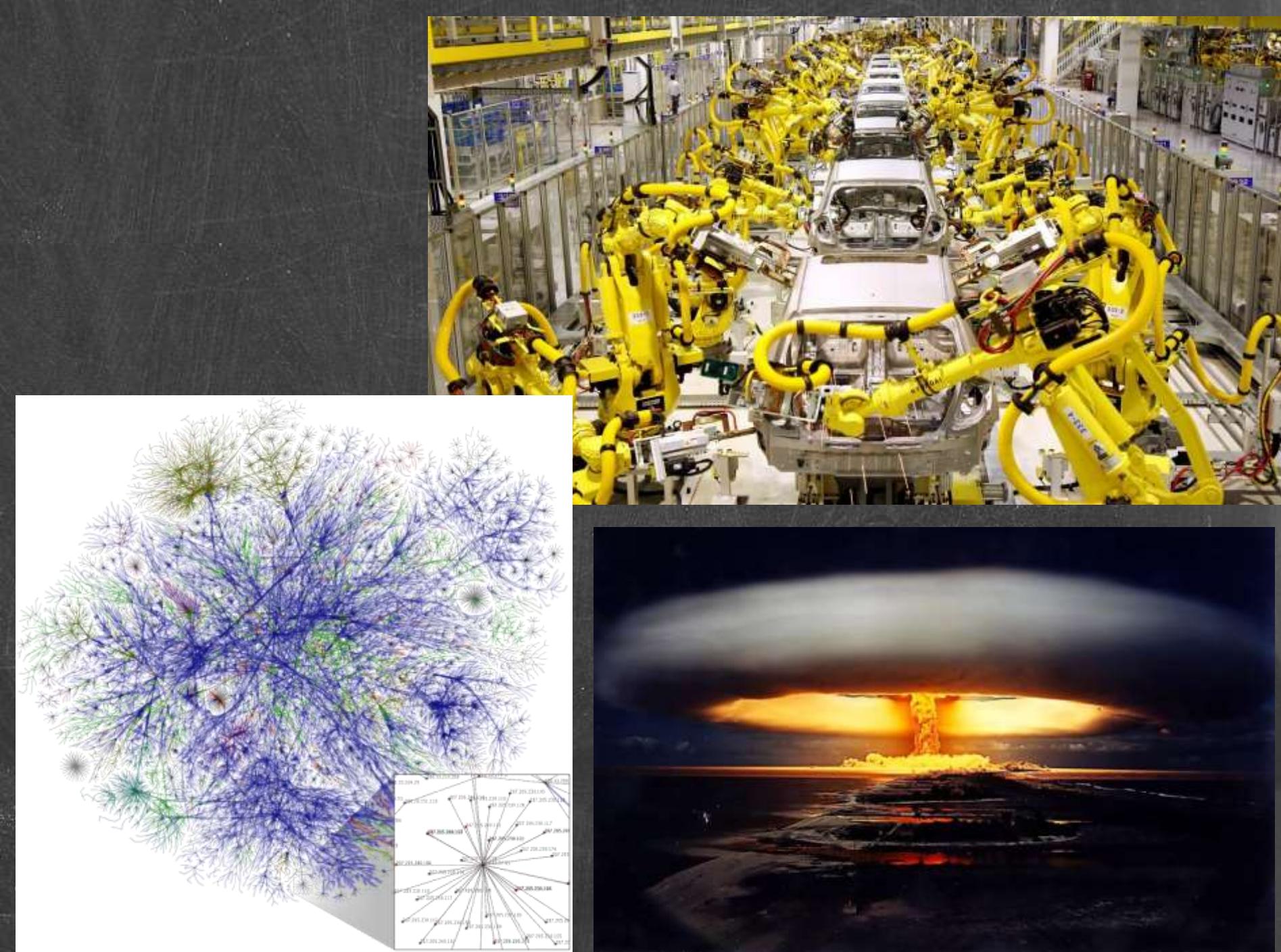
RAD – svrshodna i svjesno organizirana djelatnost radi postizanja nekog korisnog učinka za zadovoljenje osobnih ili proizvodnih potreba
(Opća enciklopedija)

– proces proizvodnje **usluga** i **dobara** (proizvoda)

TRI EPOHE U RAZVOJU RADA

1. zanatska (do 18. st)
2. industrijska (od kraja 18. do polovice 20. st)
3. postindustrijska (od polovice 20. st)

INDUSTRIJALIZAM

INDUSTRIJALIZAM – označava nove metode u organizaciji proizvodnje koje su se pojavile s industrijalizacijom

- koncentracija radnika u **tvornicama** (pojava sindikata)
- **specijalizacija i podjela rada**
- **koordinacija rada** – nadglednici i menadžeri
- **međuovisnost** radnika jednih o drugima (*posljedica specijalizacije*)

PODJELA RADA

TRADICIONALNA (predindustrijska) **DRUŠTVA** – podjela na „muške” (lov) i „ženske” poslove (uzgoj i skupljanje žitarica)

– malobrojna zanimanja

INDUSTRIJALIZACIJA – povećanje broja zanimanja, međuovisnost i specijalizacija poslova

PODJELA RADA

1. društvena podjela rada
2. tehnička podjela rada

DRUŠTVENA PODJELA RADA

PRIMARNI

SEKUNDARNI

TERCIJARNI

TEHNIČKA PODJELA RADA

- drugi naziv je **industrijska** podjela rada
- odnosi se na **konkretnu podjelu radnih zadataka** u proizvodnji nekog proizvoda

KARAKTERISTIKE INDUSTRIJSKE PODJELE RADA

- maksimalna učinkovitost
- pojednostavljenje radnih zadataka
- skraćeno vrijeme obuke novih radnika
- smanjene nadnice
- povećana proizvodnja
- *primjer: tvornica za proizvodnju igala*
- posljedice industrijske podjele rada – **ANOMIJA** i **ALIJENACIJA**

EKONOMSKI SUSTAVI

KAPITALIZAM

- ekonomski poredak temeljen na **slobodnom tržištu i privatnom vlasništvu**

SOCIJALIZAM (etatizam)

- ekonomski poredak temeljen na **državnom planiranju** (u ekonomiji) i **javnom** (državnom) **vlasništvu**

- današnje države su **kombinacija obaju sustava**
- države i dalje imaju vlasništvo nad nekim dijelovima gospodarstva (*elektroprivreda, željeznice, banke...*)
- kapitalizam – **M. Weber** (nastanak kapitalizma na zapadu) i **K. Marx** (kapitalizam kao ekonomski i društveni poredak)

KORPORATIVNI KAPITALIZAM

- **KORPORACIJE** su glavni subjekti suvremene kapitalističke proizvodnje
- tri faze u razvoju korporacija:

OBITELJSKI KAPITALIZAM

- 19. i 20. st
- korporacije posjeduju i vode **članovi jedne obitelji**
- **paternalistički odnosi** vlasnika i radnika

MENADŽERSKI KAPITALIZAM

- glavnu ulogu imaju **menadžeri**
- uloga vlasnika slabija
- korporacije postaju ekonomski jedinice
- **interes korporacije bitniji** je od interesa vlasnika

INSTITUCIONALNI KAPITALIZAM

- **korporacije (a ne pojedinci)** posjeduju dionice drugih tvrtki
- dioničari, investicijski fondovi, osiguravajuća društva i sl.

PROTESTANTSKA ETIKA I DUH KAPITALIZMA v2.0 beta

- **Max Weber** – nastanak kapitalizma na Zapadu posljedica je demokratskih i individualističkih načela Zapadne kulture
 - pojedinci su slobodni činiti što ih je volja, pa tako čine sve u svoju korist, a država im ne bi trebala smetati u tome
- **Istočna društva** – više kolektivistička nego Zapadna, nemaju razvijena demokratska načela te se država upliće u gospodarstvo
 - **azijski tigrovi** – snažan utjecaj tradicije, uplitanje države u gospodarstvo – jak gospodarski rast
- 2 tipa kapitalizma: **individualistički** (zapadni) i **komunalni** (istočni) – kapitalizam uspijeva u svim „društvenim klimama“

INDUSTRIJSKO DRUŠTVO

- moderna društva su **industrijska društva** (ne kapitalistička)
- značajke industrijskog društva:
 - prelazak s **poljoprivrede** na **industriju** (mehanizacija)
 - **povećanje bogatstva** svih ljudi (u društvu prevladava jednakost šansi) – **postignuti dr. položaji i univerzalistička mjerila**
 - **institucionalizacija klasnog sukoba** (pojava sindikata) i širenje prava glasa (demokratizacija društva)
 - velike promjene u **strukturi zanimanja** (pojava uslužnih zanimanja) – smanjenje br. Industrijskih radnika
 - promjene u **sustavu stratifikacije** (ne postoji samo 2 klase)
 - teorija **konvergencije** – sve industrijske države se razvijaju u istom smjeru i imaju iste institucije

stanovnika (mil.)

ukupno

poljoprivredno

nepoljoprivredno

5

4

3

2

1

0

1931.

1953.

1961.

1971.

1981.

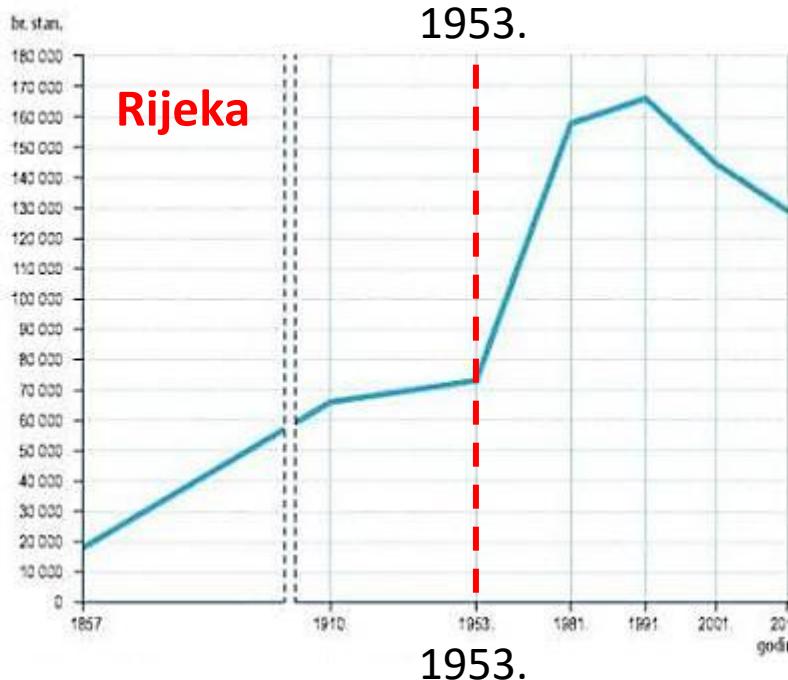
1991.

2001. god.

Odnos poljoprivrednog i nepoljoprivrednog stanovništva
u Hrvatskoj prema popisima od 1931. do 2011. godine
(Statistički ljetopisi Hrvatske, DZS)

Kretanje broja stanovnika najvećih hrvatskih gradova

POSTINDUSTRIJSKO DRUŠTVO

- Daniel **Bell** – 1970-ih
- ekonomski promjene i promjene u strukturi zanimanja posljedica su razvoja **znanosti** i **tehnologije**
- značajke postindustrijskog društva
 - preobrazba iz proizvodnih u **uslužne djelatnosti**
 - sve veća zastupljenost **profesionalnih stručnjaka** i **tehničara**
 - sve zastupljenije **teorijsko znanje** (u odnosu na praktično)
 - **orientacija** prema budućnosti
 - stvaranje **inteligentnih tehnologija** (AI) kao pomoć u odlučivanju
- **industrijsko** društvo → proizvodnja **dobra** i stjecanje **profita**
- **postindustrijsko** društvo → proizvodnja **znanja** i **usluga**

INFORMACIJSKO DRUŠTVO

- Manuel **Castells**
- postindustrijsko društvo je ustvari informacijsko društvo
- temeljna **sirovina** je **znanje, informacija i obrada informacije**
- **informacionizam** – orijentiran na skupljanje znanja i obradu informacija
- **informacijski kapitalizam** – sva informacijska društva danas su kapitalistička društva – međusobno su sličnija nego različita

ORGANIZACIJA RADA

- dva klasična pristupa organizaciji rada u kapitalizmu:
 1. **tejlorizam** (*znanstveno upravljanje*) i **fordizam** (*masovna proizvodnja*)
 2. **humanı odnosi**

TEJLORIZAM I FORDIZAM

- inženjer *Frederick Taylor*
- „radnici su ljenčine“ i **proizvodni proces** (a ne nadglednici) bi ih trebao natjerati da rade više i bolje
- **tejlorizam** podrazumijeva raščlambu radnog procesa na **najjednostavnije** operacije koje radnici **najučinkovitije** obavljaju
- značajke tejlorizma:
 - **detaljna podjela rada** – „sjeckanje“ proizvodnog procesa
 - **mjerenje izvedbe** – analizirati pojedini dio posla kako bi se pronašao najbolji i najbrži način izvođenja
 - **selekcija i obuka** – jeftinija i jednostavnija
 - **motiviranje i nagrade** – novac kao lajtmotiv (plaća po količini a ne satu)
 - **individualizam** – pojedinci su samointeresno orijentirani pa je sindikat nepotreban (plaća po učinku)

TEJLORIZAM I FORDIZAM

- **fordizam** – **masovna** proizvodnja **standardiziranih** proizvoda (*npr. automobila*)
 - tejlorizam primijenjen na masovnu proizvodnju
- **nedostatci (problemi) tejlorizma i fordizma**
 - ljudi nisu **roboti**, niti **privjesci stroju** – nezadovoljstvo poslom
 - primjenjivi su samo na **masovnoj proizvodnji standardiziranih proizvoda**
 - **niski troškovi obuke** (38 USD), ali radnici su **često davali otkaz** (50 000 godišnje)
 - zasićenje tržišta sličnim proizvodima

HUMANI ODNOSI

- **Hawthrone učinak** – učinak koje istraživanje ima na one koje se istražuje (*tvornica General Electrics – istraživanje o organizaciji rada*)
- zaključak istraživanja:
 - ljudi nisu isključivo motivirani zaradom već **na njih utječe grupa u kojoj rade** (neformalne norme unutar grupe)
 - **ohrabrivanje radnika** je učinkovitije od zastrašivanja i kazni
 - **neekonomска dimenzija** važnija od ekonomске – radnike se tretira kao ljude a ne kao „privjeske stroju“
- kritika humanih odnosa:
 - **prevelik naglasak** na neformalnoj organizaciji rada
 - preveliko **zanemarivanje** tehnologije i organizacijske strukture proizvodnje

POSTFORDIZAM

- **postfordizam** – označava novu organizaciju rada usmjerenu na **kvalitetu, raznolikost i inovativnost**
- fleksibilnost rada
 - **funkcionalna** fleksibilnost – radnik je u stanju obavljati razne zadatke
 - **numerička** fleksibilnosti – broj radnika se može mijenjati ovisno o poslu
- **posljedice postfordizma** (fleksibilizacije rada):
 - nestabilno tržište rada
 - često zapošljavanje na neodređeno
 - rad na nepuno radno vrijeme (*pola satnice*)

ORIJENTACIJA PREMA RADU

– J. Goldthorpe i D. Lockwood

Orijentacija	Značenje rada	Uključenost u organizaciju	Uključenost u rad	Odnos između rada i slobodnoga vremena
Instrumentalna	Rad kao izvor prihoda	Proračunata	Rad nije središnji životni interes	Stroga odvojenost
Birokratska	Pružanje usluga organizaciji u zamjenu za karijeru	Moralna obveza prema organizaciji	Karijera kao središnji životni interes	Društvene aspiracije i status povezani s karijerom
Solidaristička	Rad kao grupna aktivnost	Identifikacija s poduzećem ili radnom grupom	Rad kao središnji životni interes	Snažna zajednica ljudi istoga zanimanja

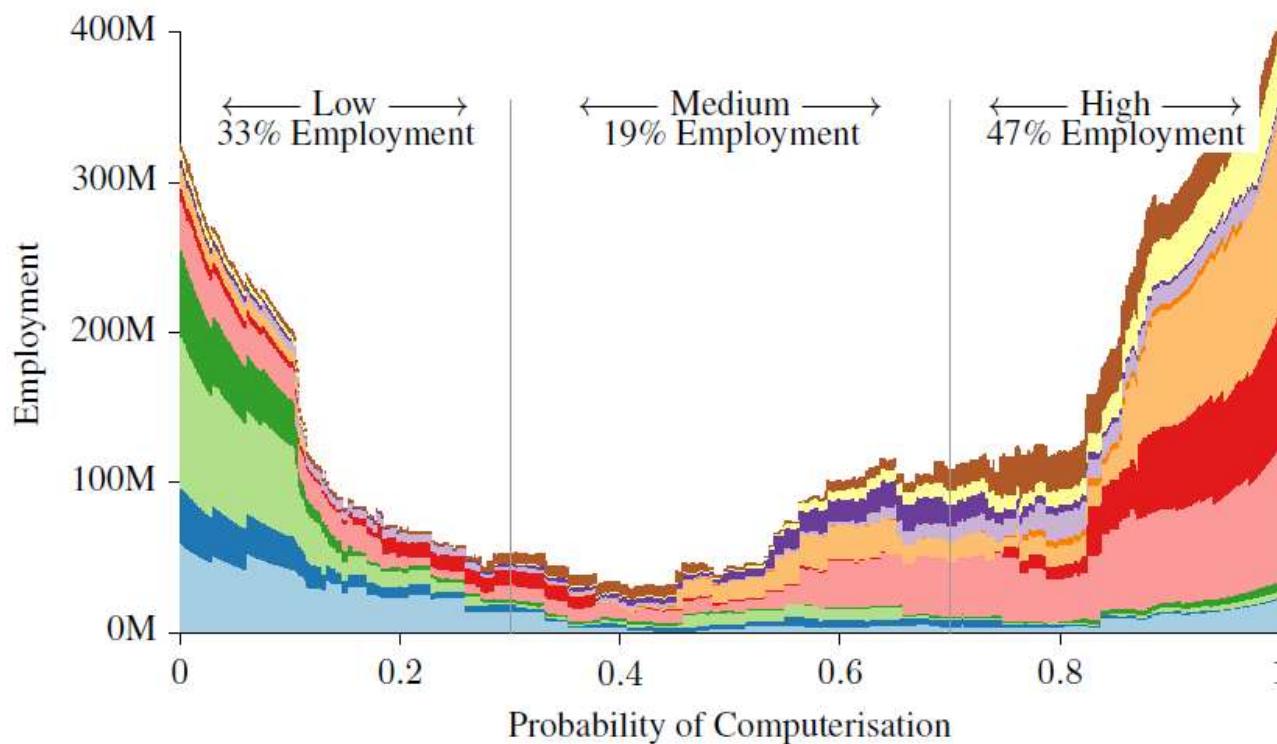
PONAVLJANJE

- **TEJLORIZAM** (znanstveno upravljanje) – *učinkovitost u proizvodnji*
- **FORDIZAM** (masovna proizvodnja) – *radnik kao privjesak stroju*
- **industrijsko** društvo → proizvodnja dobara i stjecanje **profita**
- **postindustrijsko** društvo → proizvodnja znanja i usluga (*Daniel Bell*)
- **INFORMACIJSKO DRUŠTVO** – temeljna **sirovina** je **znanje, informacija** i obrada informacije (*Manuel Castells*)
- **HUMANI ODNOSI**
- **POSTFORDIZAM** – nova organizacija rada usmjeren na **kvalitetu, raznolikost i inovativnost**

RAD I NJEGOVA BUDUĆNOST

- **dekvalifikacija rada** – razdvajanje umnog i manualnog rada
- „**brazilizacija Zapada**“ (nomadi rada) i **društvo rizika** (*Ulrich Beck*)
- **fleksibilizacija** zakona o radu i **otvaranje** stranim investitorima (konkurentnost rada)
- informacijski kapitalizam – *M. Castells*
 - **generički** (*vještina*) i **samoprogramirajući** (*znanje i obrazovanje*) rad
- **outsourcing**
- MOOC

- Management, Business, and Financial
- Computer, Engineering, and Science
- Education, Legal, Community Service, Arts, and Media
- Healthcare Practitioners and Technical
- Service
- Sales and Related
- Office and Administrative Support
- Farming, Fishing, and Forestry
- Construction and Extraction
- Installation, Maintenance, and Repair
- Production
- Transportation and Material Moving

KORISNI LINKOVI

- The People's Republic of Capitalism
 - 1. dio: <https://youtu.be/Mtf2H4YrYVw>
 - 2. dio: <https://youtu.be/VB2WyQOO83E>
 - 3. dio: <https://youtu.be/JTKRk4EEhYM>
 - 4. dio: <https://youtu.be/Dva-d50tRNA>
- Coursera (MOOC baza) – besplatno akademsko znanje
 - <https://www.coursera.org/>